

Kivat housut ja muita keinoja vaikeisiin kohtaamistilanteisiin muistisairaanhoidossa

Jenny Paananen ja Riku Laakkonen

Kohtaamisosaamista hoivakoteihin (KOHO) -hankkeessa kartoitettiin keväällä 2025 muistisairaiden hoivakotiasukkaiden kanssa toimimiseen liittyviä ongelmia sekä hoitohenkilöstön kohtaamisosaamista kyselyllä (201 vastausta) ja syventävillä haastatteluilla (13 kasvokkainhaastattelua). Keskimäärin vastaajat arvioivat kohtaamisosaamisensa hyväksi, mutta tietyt tilanteet hahmottuivat ongelmallisiksi lähes kaikkien mielestä. Eniten haasteita liittyi aggressiivisen tai hyvin sekavassa tilassa olevan asukkaan kohtaamiseen.

Vaikeassa tunnetilassa olevan asukkaan kohtaamisessa on usein vastakkain kaksi tärkeää arvoa: asukkaan itsemääräämisoikeus ja asukkaan sekä koko hoivakotiyhteisön hyvinvointi. Periaatteessa aikuisella ihmisellä on oikeus kieltäytyä lääkkeitä ja peseytymisestä, mutta hoivakotiin siirtymisen synnä on usein nimenomaan se, ettei ihminen enää kykene pitämään huolta itsestään vaan tarvitsee ammattilaisten apua. Niinpä hoivakotien ammattilaisten on jatkuvasti pohdittava, milloin asukkaan toimintaan on välttämätöntä puuttua ja miten sen voi tehdä mahdollisimman rakentavalla tavalla. Tässä kirjoituksessa kokoamme yhteen helposti toteutettavia, arkisia konsteja, joita haastattelemamme hoitajat olivat kokeilleet, jotta kuka hyvänsä voi lisätä ne ammatilliseen työkalupakkiinsa.

Aivan ensimmäisenä keinona useimmat suosittelivat kohtaamisen ja siihen mahdollisesti liittyvien hoitotoimenpiteiden siirtämistä myöhemmäksi, sillä harva asia täytyy tehdä

tietyllä kellonlyömällä. Jonkin ajan kuluttua asukas saattaa olla aivan toisenlaisella tuulella, ja yhteistyö sujuu. Joustamalla omasta työjärjestyksestä voi säästää sekä aikaa että hermoja.

Toisinaan kohtaamista ei kuitenkaan voida siirtää enää myöhemmäksi, ja asukkaan luo on mentävä huonolla hetkellä. Tällaisissa tilanteissa tulee varsin konkreettisesti esiin se, että jokainen hoitaja tekee työtä omalla persoonallaan. Yksi luottaa rauhallisuuteen ja lempeään kosketukseen, toinen valjastaa hurtin huumorin, kolmas lähestyy laulaen. Kaikkein vahvimilla saattaa kuitenkin olla se, joka pystyy valitsemaan lähestymistavan asukkaan mukaan. Haastattelujen perusteella aggressiivisen tai sekavan asukkaan kohtaaminen vaatiikin ennen kaikkea tilannetajua, asukkaan tuntemista ja kärsivällisyyttä pohtia erilaisia ratkaisuja:

Et etsii ne keinot, mitkä auttaa. Asukkaille se asukastuntemus on tosi tärkeätä. Se, että hoitaja tietää, että oookoo, toi tykkää, jos mä rupean laulamaan Suvivirttä, ja toi toinen vetää minua ihan takuulla turpaan, jos mä laulan Suvivirttä.

Muistisairaan asukkaan kohtaamisessa voi olla hyvä idea vähentää vierauden kokemusta. Eräs haastateltu kertoi esittelevänsä itsensä asukkaille yhä uudelleen ja kertovansa, mitä tekee, koska asukkaat eivät välttämättä muista kohdanneensa hoitajaa aiemmin tai eivät pysty hahmottamaan, mikä vuorokaudenaika on menossa ja mistä syystä hoitaja heitä lähestyy.

Toinen haastateltu puolestaan kertoi menevän sä asukkaan huoneeseen aina hymy kasvoillaan, jotta tälle syntyisi hänestä miellyttävä ja ystävällinen vaikutelma. Kolmas taas kertoi puhuttelevansa asukkaita nimeltä, jotta he hahmottaisivat hoitajan tuntevan heidät entuudestaan.

Vierauden kokemusta voi vähentää myös käyttämällä asukkaalle ominaista puhetapaa ja tuttua sanastoa. Joillekin kohteliaisuudet ja suostuttelu ovat tärkeitä, kun taas toiset suhtautuvat myönteisemmin selkeisiin ja suoriin ohjeisiin. Asukkaan puhetapaan mukautuminen voi vaatia joustamista omaan suuhun sopivasta kielenkäytöstä, mutta pipon löysäminen saattaa joskus olla paikallaan:

Yksi hyvä esimerkki on se, kun mä aina joskus mietin, kun meillä kulkee omaisia ja vierailijoita ja kaikkea, ja he välillä tietenkään kuu-lee, miten me puhutaan. Mutta meillä oli yksi semmoinen pappi, joka oli hirveän vaikea saada vessaan. Hän itse käytti sanaa, että hän lähtee kuselle. Mutta sitten mekin alettiin käyttää sitä sanaa ja sanoa, että ”lähdepäs nyt pappi kuselle!” Se kuulostaa hirveältä, jos ei niinku tiedä, mut se oli se, mikä oli hänelle hyvä. Hän ymmärsi heti, että jes, hän pääsee vessaan!

Toisinaan asukkaan aggressiivisuus voi laantua myös onnistuneella puheenaiheenvaihdoksella. Esimerkiksi tieto asukkaan kiinnostuksenkohteista tai ammatista voi auttaa yhteisen maaperän etsimisessä:

Voi vaikka puhua jostain hänelle mieluista. Esimerkiksi mä käytän tosi paljon ihmisen kohdalla hänen työtöjuttujaan. Mä tiedän, että ne on tärkeitä. Hän hyvin usein puhuu niistä, ja sitten kun sä puhut siitä työstä, niin hän unohtaa sen pahan olon.

Jos tietoa asukkaan elämästä ei ole eikä sitä ole mahdollista alkaa vaikeassa tilanteessa selvittää, voi yrittää suunnata asukkaan huomion johonkin muuhun kuin puhumiseen ja hyödyntää eri

aisteja. Viereen istuminen ja koskettaminen voi rauhoittaa. Myös musiikin kuunteleminen yhdessä voi toimia:

Musiikki on hyvä, koska juttellessa olisi hyvä tuntee, mistä aiheista voi puhua ja mikä voi olla ahdistavaa. Esimerkiksi jos kysyy lapsista, eikä asukas muista, onko hänellä lapsia, se voi olla raskasta. Musiikin kuuntelu yhdessä on turvallista.

Lisäksi on hyvä muistaa, että osa hoivatilanteista aiheuttaa asukkaille voimakasta häpeää. Esimerkiksi pesu- ja pukemistilanteet ovat arkaluontoisia, koska niihin liittyy paitsi autettavana olemista perustavanlaatuisissa asioissa myös alastomuutta ja vieraan ihmisen toimintaa intiimialueilla. Tällaisista tilanteista on tärkeää tehdä asukkaalle mahdollisimman turvallisia. Yksi haastattelemistamme hoitajista kertoi pyrkivänsä vähentämään asukkaan kokemaa häpeää välttämällä sellaisia toiminnan kuvauksia ja ohjeita, jotka herättävät kielteisiä mielikuvia, kuten ”riisutaan housut” tai ”levitä jalkoja”. Sen sijaan hoitaja pyrki suuntaamaan asukkaan huomion myönteisiin asioihin, joita peseytymisestä tai vaatteiden vaihtamisesta seuraa:

Vaikka joku ”ota housut alas”, niin se voi olla jotenkin silleen vähän kalskahtavaa, vaikka se onkin selkeä ohje siis sinänsä. Yleensä mä sanon, että ”pistetään housut vaihtoon” tai jotain tällaista, ettei se huomio kiinnittyis siihen, että me otetaan nyt ne housut pois, vaan että pistetään ne vaihtoon. Tai vaikka että: ”Laitetaanko mieluummin noi punaiset housut; ne on kyllä kivot!”

Haastattelujen ulkopuolella olemme kuulleet muistakin innovatiivisista ratkaisuista, joilla vaikeaksi koettua tilannetta on saatu muokattua mielekkäämmäksi. Esimerkiksi muistisairaahan ihmisen toimijuudesta väitellyt FT Annika Immonen on kertonut, että eräässä hoivakodissa pesuhuoneen seinälle kiinnitettiin

laminoitu kuva asukkaan idolista. Tämän jälkeen asukkaalta kysyttiin suihkuun lähtemisen sijaan, halusiko tämä lähteä katsomaan idoliaan. Hän oli lähtenyt mielellään.

Vaikka asukkaan näkökulmasta miellyttävintä voi olla, että yksi hoitaja lähestyy häntä kerrallaan, haastatellut toivat esiin, että kaikkiin tilanteisiin ei kannata mennä yksin. Yhdessä lähestyminen voi olla paikallaan esimerkiksi silloin, kun työntekijä on uusi tai kokematon tai kun asukas käyttäytyy selvästi väkivaltaisesti. Tiimityötä tekemällä voidaan valjastaa käyttöön monta erilaista keinovalikoimaa yhtä aikaa:

Joskushan se on sitten sitä tiimipeliä, että toinen niinku kiinnittää huomiota johonkin muuhun ja rauhoittelee tai laulaa tai muuta, että toinen saa tehtyä ne hoitohommat siinä.

Kartoituksemme perusteella hoivakotien ammattilaisilla on kaiken kaikkiaan runsaasti kokemukseen perustuvaa osaamista ja niin sanottua hiljaista tietoa haastavien kohtaamistilanteiden hoitamiseksi. Ongelmana kuitenkin on, ettei tällaista tietoa välttämättä jaeta

työyhteisön sisällä, jolloin keinovalikoimaa saatetaan rakentaa yksin. Kaksi ja puoli vuotta kestävässä KOHO-hankkeessa kehitämme kohtamisosaamista tarvelähtöisesti hankkeessa mukana olevissa pirkanmaalaisissa hoivakodeissa ja laadimme osaamisen kehittämistä tukevaa materiaalia yleiseen käyttöön. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR+). Tällä kirjoituksella haluamme kannustaa lukijoita keskustelemaan työhön liittyvistä arjen ratkaisuista kollegojen kanssa ja kokeilemaan jotain uutta!

Kirjoittajat

Jenny Paananen, FT

hankeasiantuntija, Tampereen yliopisto, terveystieteet
akatemiaturkija, Turun yliopisto, hoitotieteen laitos
suomen kielen dosentti, Helsingin yliopisto
jenny.paananen@utu.fi

Riku Laakkonen, teatteri-ilmaisun ohjaaja YAMK kehittäjä, KOHO-hanke, Tampereen yliopisto, väitöskirjatutkija, informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta, Esiintymisen ääret -tutkimusryhmä
riku.laakkonen@tuni.fi